

Seminář *Pragmatická sankce Karla VI.*

Pojem **rakousko-turecká válka** může označovat několik konfliktů:

- [První rakousko-turecká válka](#) (1525–1541; také nazývána čtvrtá benátsko-turecká válka)
- Druhá rakousko-turecká válka (1566–1568)
- [Třetí rakousko-turecká válka](#) (1593–1615; také nazývána dlouhá turecká válka)
- [Čtvrtá rakousko-turecká válka](#) (1663–1664)
- [Pátá rakousko-turecká válka](#) (1683–1699; také nazývána sedmá benátsko-turecká válka nebo velká turecká válka)
- [Šestá rakousko-turecká válka](#) (1716–1718)
- [Sedmá rakousko-turecká válka](#) (1735–1739)
- [Osmá rakousko-turecká válka](#) (1787–1791)

Osmansko-uherské války byla série válečných konfliktů mezi Osmanskou říší a Uherským královstvím. Po byzantské občanské válce, osmanském dobytí **Galipole** (významný srbský přístav), **1371** v únoru umírá srbský car Ivan Alexander – říše již rozdělena, 4. 12. umírá srbský car - rozpad říše, **1382** Osmané dobyli Sofii, a bitvě na Kosově poli

Bitva na Kosově poli (Kosovo polje, Campus Turdorum, se odehrála 15. června 1389 (podle Gregoriánského kalendáře 28. června),^[11] asi 100 kilometrů severně od Skopje,^[12] svého času korunovačního města srbského cara a krále Štěpána Dušana.^[13] Na straně jedné se zde střetli srbský kníže (car Lazar I.) Lazar Hrebeljanović (1371-1389), kníže Vuk Branković a bosenský král Tvrtko I. Kotromanić (jeho oddílům velel Vlatko Vuković), na straně druhé osmanský sultán Murad I. (1362-1389), kterého doprovázeli jeho synové Yakub a Bayezid.^{[14][15]} Křesťanské jednotky byly posíleny řadou pomocných oddílů z Albánie, Bulharska a Uher,^[16] Osmanům asistovali jejich vazalové z podmaněných zemí.^[14] Ačkoli výsledek bitvy zůstal nerozhodný (padli i oba vrchní velitelé), další činy uherského a polského krále Ludvíka I. z Anjou znamenaly oslabení křesťanských spojenců,^[17] díky nimž si Osmané upevnili své pozice na Balkáně, kde zanedlouho vyvrátili druhou bulharskou říši (definitivně roku 1396).

Osmanská říše zahájila systematické dobývání Balkánu – **Murad I.**- Osmanský postup v Srbsku vedl **Uhersko** k válce proti Osmanské říši.

Počáteční uherský postup kulminoval v křížové výpravě k Varně (1443-1444), i když bez vnější podpory byla uherská vojska poražena. Přesto byli Osmané poraženi u Bělehradu, poté co dobyli Konstantinopol. Osmanský postup byl zastaven v Moldávii díky uherskému zásahu ale Osmané nakonec dosáhli triumfu, když Moldávie a Bělehrad padly. V roce **1526** Osmané porazili uherská vojska v bitvě u Moháče vedená králem Ludvíkem Jagelonským, jenž zahynul spolu s 14 tisíci pěších. Jako důsledek této porážky propukla v Uhrách občanská válka a Uhry byly nuceny **platit Osmanům tribut**. Uhry se v této době rozdělily na tři části: **Horní (královské) Uhry, Sedmihradsko a Budínský pašalik**.

Osmansko-habsburské války

Série válečných konfliktů mezi Osmanskou říší a Habsburskou monarchií, probíhá na Balkáně a zejména v Uhrách.

Pád Konstantinopole do rukou osmanských Turků, v němž vyústilo obležení z roku 1453 (trvalo od 2. dubna do 29. května), představuje definitivní zánik Byzantské říše a okamžik, kdy se Osmanská říše stala v Evropě velmocí a ovládla Balkán a východní Středomoří.

Bitva byla poměrně jednostrannou záležitostí. Byzantská říše byla v této době již jen tragickým zbytkem kdysi mocného impéria a byzantský císař, který ovládal pouze bezprostřední okolí svého města, byl před ní de facto vazalem tureckého sultána.

V srpnu 1452 dokončili Turci výstavbu Rumelijské pevnosti, a to i přesto, že se ji Byzantinci pokoušeli několikrát sabotovat, či minimálně zdržet. Nová pevnost na dohled od Zlatého rohu byla jasným symbolem neodvratnosti ofenzivy a obléhání. Císař proto nařídil zavřít brány a připravit se na úder. Císař **Konstantin XI.** si byl vědom závažnosti situace a hlavně faktu, že se již sama Byzance, tvořící v podstatě jen samotná Konstantinopol a několik velmi vzdálených malých držav, neubrání. Konstantin se proto marně dožadoval pomoci ostatních křesťanských panovníků a nepomohlo mu, ani že přistoupil na formální obnovení jednoty pravoslavi s Římem (tzv. Florenskou unií). Tvrdil, že jako v dobách silné Byzance, kdy se podařilo Arabům zatlačit díky křížovým výpravám, by nyní podobná akce dokázala zastavit mnohem agresivnější Turky. Celkem připrulo z italských středomořských států jen několik galér a jednotka žoldnéřů pod vedením slavného janovského kapitána **Giustinianiho**. Giustinianiho 700 mužů představovalo velice cennou pomoc, ale sami o sobě nemohli stačit.

Vzhledem k naprosto nedostatečnému počtu obránců vzdorovala Konstantinopol poměrně dlouho, což svědčí jak o urputné obraně, tak o kvalitě konstantinopolského opevnění. Nakonec však Turci přece jen pronikli za hlavní hradby. Stalo se tak poté, co byl Giustiniani raněn a opustil své stanoviště na hradbách, což obránce silně demoralizovalo. Císař **Konstantinos** zahynul krátce po pádu hradeb za bojů uvnitř města a jeho smrt definitivně zlomila odpor byzantských vojáků, kteří tak přišli krátce po sobě o oba hlavní velitele. Giustinianiho odvezli jeho muži na poslední chvíli na jedné z galér, ale v červnu zemřel na následky zranění (patrně na sněť).

Literatura

NICOLLE, David. Konstantinopol 1453 : konec byzantské říše. Praha : Grada, 2009. 96 s. [ISBN 978-80-247-2881-0](#).

RUNCIMAN, Steven. Pád Cařihradu. Praha : Epoque, 2003. 223 s. [ISBN 80-86328-16-3](#).

Svatý **Konstantin XI. Palaiologos Dragaš (Dragases)** (8. února 1405 – 29. května 1453) byl posledním byzantským císařem a posledním legitimním římským císařem (1449–1453). Byl synem císaře **Manuela II.** a císařovny **Heleny Dragaš**, a bratrem císaře **Jana VIII.**

Proti Osmanům povstání na Balkáně – např. **Vlad III. Dracula** -Napichovač (1431-1476) – byl 3x valašským knížetem – 1448, 1456-1462, 1476. v Rumunsku a Bulharsku považován za národního hrdinu pro boj s Osmany. V Evropě pro svou krutost předloha pro upíra Drakulu, nebyl vládcem Transylvánie ale Valaška; přezdívky jeho otce — Drak (Dracul) — již byl označován jako člen tzv. **Dračího řádu císaře Zikmunda**, který měl za úkol chránit křesťanskou víru.

Mocný islámský stát hrozbou pro křesťanstvo – proto podpora Habsburků; a Střední Evropě – křížové výpravy na Nikopoli, Křížová výprava na Varnu, zvaná též „**bitva národů u Varny**“, nebo také „první bitva národů“, se konala 10. listopadu 1444 poblíž Varny ve východním Bulharsku. V této bitvě turecká vojska pod vedením sultána Murada II. porazila polská a maďarská vojska pod vedením **Vladislava III. Jagello a Jana Hunyadiho**. Též vojska **Jána Jiskry z Brandýsa** – husiti-žoldnéři. 24 000 Evropanů x

60 000 Osmanů, drtivé vítězství Osmanů, smrt Vladislava III. (nejstarší syn Vladislava II. Jagello), bitvou na uherský trůn **Ladislav Pohrobek** (1453 i český král)

První rakousko-turecká válka (1525–1541; také nazývána čtvrtá benátsko-turecká válka)

1526 další významný zlom **bitva u Moháče** – porážka evropských vojsk – smrt Ludvíka Jagelonského – vdova Marie útočiště u bratra Ferdinanda I. – Uherské dědictví nárokují **Ferdinand I.** x **Jan Zápoľský**, podporován Osmany. Ferdinand I. postupuje, dobývá Budín **1529**, odvěta sultána **Sulejmana I.** – vyslal armádu o 120 000 mužů, postupně získával území předtím dobytá **Ferdinandem I.**, odolal pouze Prešpurk,

bitva o Vídeň – sultán dorazil **27. září 1529** – habsburské vojsko 16 000 mužů, Osmané 7x více, W uhájena, **14. října** Osmané ustoupili, další expanze Habsburků, 1530 obsadil Gran, útok na Budín – neúspěšný, **1532** opětovný útok Sulejmana na Vídeň – přes pevnost Kőszeg – kapitulace rakouských vojáků, mírová úmluva - Sulejman expanzi zastavil, uznal omezené zisky v Uhrách a donutil Ferdinanda uznat **Jana Zápoľského** uherským králem. Ve skutečnosti **F I.** neuznal – další vzájemné potyčky, **1537 F I.** porušuje mírovou úmluvu – útok a obléhání Osijeku, porážka. Přesto **smlouvou z Nagyváradu** F I: uznán uherským králem.

1541 pád Budína do osmanských rukou – **Královské Uhry** – Západní a Severní Uhry uznávají Habsburského krále; **Osmanské Uhry** – okupované střední a jižní Uhry

Druhá rakousko-turecká válka (1566–1568)

1566 další útok – obléhání **Szigetváru** – cesta k útoku na Vídeň – porážka Osmanů – vedl sultán **Sulejman** (v září 1566 umírá – 72 let), expanze na Vídeň nepokračuje

Uhry se stávají vazalským a tribut platícím státem – svobodné zůstávají jen Horní Uhry = Slovensko, Prešpurk se stává hlavním městem.

Budínský ejálet (turecky *Budin Eyaleti*, *Budin Beylerbeyliği*, *Budin Paşalığı*), kolokviálně též **Budínský pašalík**, byla vyšší samosprávná jednotka Osmanské říše ve středním Podunají. Jejím centrem byla někdejší uherská metropole Budín. Ejálet existoval mezi lety **1541 a 1686**. Součástí pašalíku byla i Baranja (dnešní východní Chorvatsko kolem města Osijeku).

Za prvního valího byl jmenován **Sulejman-paša**, který byl původem Maďar. Turci, ale i příslušníci jiných muslimských národů říše (Bosňáci, Albánci), do ejáletu přicházeli zejména z jižnějších provincií říše. Muslimské obyvatelstvo se koncentrovalo hlavně ve městech.

Ejálet se skládal z několika sandžaků, jejichž počet v průběhu let kolísal. V době návštěvy cestopisce Evliji Čelebiji existovaly sandžaky Vučitrn, Kruševac, Smederevo, Zvornik, Srem, Moháč, Požega, Segedín a Bečkerek. Roku **1573** ejálet tvořilo už 21 sandžaků, mezi nimi byly například Smederevo, Zvornik, Srem, Segedín, Požega a Moháč.

Po dobytí Jageru a Velké Kaniži na přelomu 16. a 17. století byla tato města ustanovena jako centra nových ejáletů. Některé budínské sandžaky v Potisi byly připojeny k novému Jagerskému ejáletu, v Podráví byl zřízen Kanižský ejálet. Pod správou Budína tak nyní patřila pouze oblast kolem Dunaje od Ostrihomi po Moháč. Ejálet byl rozpuštěn roku **1686** Habsburky, kteří ovládli téměř celou Panonskou nížinu.

Po Karlovičském míru roku 1699 pod osmanskou správou zůstal jen Smederevský sandžak a část někdejšího Sremského sandžaku. Již dříve došlo k připojení těchto správních jednotek k Temešvářskému a nakonec Rumélijskému ejaletu.

Čtvrtá rakousko-turecká válka (1663–1664)

Válku Habsburkům - **Leopoldovi** vyhlásil turecký sultán **Mehmed IV.** v dubnu roku 1663. Jeho vojska překročila **Dunaj** a nedaleko **Štúrova** porazila narychlo svolanou zemskou hotovost. Poté se vydala k pevnosti **Nové Zámky**, kterou oblehla. Pevnost padla po více než měsíčním obléhání v září 1663. K rozhodujícímu střetnutí konfliktu došlo **1. srpna 1664 v bitvě u Mogersdorfu** či **Szentgotthárd – u sv. Gottharda**, kde Turci utrpěli těžkou porážku a museli se stáhnout. Přestože měl **Leopold I.** strategickou výhodu, kvůli nedostatku financí na vydržování armády podepsal 10. srpna téhož roku s Osmany pro něj **nevýhodný mír ve Vasváru – vasvářský**, ve kterém uznal tureckou kontrolu nad Novými Zámky a **Sedmihradskem**, mír potřeba kvůli napětí s Francií

Následkem podepsání nevýhodného míru vypuklo roku 1664 v Uhersku **Wesselényiho spiknutí**.

Spiknutí **Mikuláše Zrinského** a **Františka I. Rakoczyho** – prozrazena – tvrdé represe, poprava vůdců.

Povstání **Imricha Tökölyho (1672-1685)**

Imrich Tököli (maďarsky: *Thököly Imre*) (**25. září 1657, Kežmarok, Uhersko – 13. září 1705, Izmir**, od roku **1906** pochovaný v Kežmarku) byl sedmihradský **kníže**, kníže resp. král **Horních Uher**, vůdce **protihabsburského stavovského povstání**, přezdívaný svými současníky **slovenský král** (maďarsky *tót király*) nebo **kurucký král**.

Knížecí erb Imricha Tököliho

Roku **1667** začal studovat na evangelickém kolegiu v **Prešově**, roku **1670** v době obléhání **Oravského hradu** ujel do **Sedmihradska** a stal se aktivním účastníkem boje proti **Habsburkům**. V roce **1678–1687** se stal vůdcem stavovského povstání uherské **šlechty**. Od Magerlicha v **Banské Bystrici** v Horní ulici koupil dům, který dlouho nevlastnil. Z Banské Bystrice dal vyhnat **jezuity**.

V roce **1682** se stal – jako vzdoropanovník Habsburků – **králem** resp. **knížetem** (**Osmanská říše** ho titulovala král, on sám se označoval jako kníže) **Horních Uher**, vazalského státu Osmanské říše, který původně pokrýval zhruba východní a střední **Slovensko** (po **Váh**), později i západní Slovensko. Po zdrcující porážce Osmanů v **bitvě u Vídně** bylo jím vedené povstání v letech **1683** až **1685** postupně zlikvidováno habsburskými vojsky a Tököli byl nucen uprchnout z Uher.

V následujících letech několikrát čelil podezření ze strany Osmanů, byl dokonce i uvězněn. Ale poté zase vedl turecká vojska v **Sedmihradsku** proti Habsburkům se střídavými úspěchy.

Bitva u Nagyharsány (12. srpen 1687) byla jednou z významných bitev válek mezi Osmanskou říší a impériem rakouských Habsburků. Odehrála se severně od Drávy a křesťanské vojsko vedené Karlem V. Lotrinským a Maxmiliánem II. Emanuelem v ní rozdrtilo tureckou armádu velkovezíra Sulejmana paši. Z propagandistických důvodů byla bitva pojmenována jako **(druhá) bitva u Moháče** (coby odčinění bitvy u Moháče z roku 1526), byť Moháč byl od bojiště poměrně daleko, přes 40 km. Z toho důvodu dává řada historiků přednost výše zmíněnému názvu. V bitvě se jakožto velitel jízdy vyznamenal generál Evžen Savojský.

- VLNAS, Vít. *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka*. Praha ; Litomyšl : Paseka ; Národní Galerie, 2001. 849 s. [ISBN 80-7185-380-1](#). S. 84.

Císařské pozice, které byly rovnoběžné s Drávou a silnicí Moháč - Siklós, kryly na levém křídle močalovitý tok Karasiskaly a na pravém křídle hora Harsány. Bylo zde rozestaveno 30 000 pěších ^[1] a 20 000 jezdců. V první linii bylo 34 praporů a 79 švadron, 13 praporů a 63 švadron ve druhé linii. V nepřehledném terénu poslal vévoda Lotrinský pravé křídlo hlubokým úvozem po úbočí Harsány. Paša Sulejman považoval tento manévr za oslabení linie a nařídil zaútočit 8000 jezdcům na levé křídlo a probít se do zad druhé linie obrany. Jízda byla odražena a v 15.00 hodin byla vyslána část pěchoty pro posílení jezdeckého útoku na levé křídlo. Picolominiho brigáda o 23 švadronách pod vedením markraběte Bábenského odrazila útočící sipahije. Vévoda Lotrinský vedl útok císařského středu (pluky Serényiho, Steinaua, Auerspurga a Stahremberga) a ten dosáhl tureckých okopů a vnikl do nich. Kolona pravého křídla postoupila z úbočí Harsány na Siklóskou rovínu, rozvinula se a vpadla Turkům do boku a zad.

Nato roku 1688 do rukou Habsburků padl Bělehrad a roku 1689 pak i Skopje. Koncem téhož roku však velkovezír Mustafa Köpröli shromáždil silnou armádu a roku 1690 zahájil úspěšnou protiofenzívu. V říjnu 1690 Osmané dobyli Bělehrad nazpět a v následujících letech se válčilo se střídavými úspěchy až do uzavření míru ve Sremských Karlovcích 26. ledna 1699. Habsburkové na jeho základě získali celé Uhry, vyjma Banátu, i se Sedmihradskem.

Šestá rakousko-turecká válka 1716-1718

Původ **šesté rakousko-turecké války** je nutno hledat v nespokojenosti Osmanské říše s karlovičským mírem (1699). Již dvanáct let po podepsání této smlouvy začali Turci plánovat odvetu za porážku u Vídně (1683).

Nejprve porazil velkovezír Baltaci Mehmet armádu Petra Velikého. Poté v roce 1715 nový velkovezír, Damad Ali, dobyl zpět od Benátčanů Moreu. Osmané se cítili být ohroženi Rakouskem (garantem Karlovičského míru), a tak mu vyhlásili válku. V roce 1716 porazil Evžen Savojský tureckou armádu u Petrovaradínu (5.8.1716).

Jedná se o jednu nejvýznamnějších bitev, jimiž Evropa čelila nájezdům tureckých muslimů, jejich surové expanzi a snaze o islamizaci Evropy. V této bitvě dne 5. srpna 1716 Evžen Savojský, vrchní velitel rakouského vojska, rozprášil početně mnohem silnější muslimskou armádu. Turci vytáhli do boje s cílem pomstít se a získat zpět území ztracená po drtivých porážkách u Vídně a Zenty.

Poté, co Rakušané dobyli Bělehrad, žádali Turci o mír. Ten by podepsán v Požarevací – Požarevacký mír roku 1718 a potvrdil nadvládu Rakušanů nad Bělehradem a výsledky mírové smlouvy z Karlovců. Turkům zůstal v držení jižní břeh Dunaje.

- BORITZKA, Jiří. "Válka prince Evžena", 1716-1718. *Historický obzor*, 2008, 19 (1/2), s. 2-22. ISSN 1210-6097.

- **VLNAS, Vít.** *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka.* Praha ; Litomyšl : Paseka ; Národní galerie, 2001. 849 s. [ISBN 80-7185-380-1](#).

Sedmá rakousko-turecká válka (1735–1739)

Rusko-turecká válka z let 1735–1739 mezi Ruskem a Osmanskou říší byla způsobena válkou Osmanské říše s Persií a pokračujícími nájezdy krymských Tatarů. Válka také reprezentovala neustálý boj Ruska o přístup k Černému moři. V roce 1737 se do války na ruské straně zapojilo Rakousko, čímž začala **Rakousko-turecká válka 1737–1739. Nišský a bělehradský mír.**

Osmá rakousko-turecká válka (1787–1791)

Osmá rakousko-turecká válka se odehrávala v letech **1787 až 1791** v souvislosti s [šestou rusko-tureckou válkou](#). K rozhodnutí bojovat s [Osmanskou říší](#) došel císař [Josef II.](#), arcivévoda [rakouský](#), který byl v alianci s Ruským carstvím pod Kateřinou Velikou.

Obranná strategie, použitá ve válce o dědictví bavorské, se neosvědčila a rakouská armáda utrpěla těžké ztráty, což způsobilo prudký pokles popularity **Josefa II.** Jediným významným úspěchem se stalo dobytí Bělehradu roku **1789** pod vedením **maršála Laudona**, pro nějž to byla poslední válka, které se zúčastnil. Osmanská říše však vytvořila koalici se Švédskem a Pruskem, což přimělo Rakousko k uzavření separátního míru, který vracel hranice do předválečného stavu.

Na rakouské straně bojovaly dobrovolnické oddíly srbských emigrantů, tzv. *frajkory*.^[1]

Banát (*sr.* Банат, *Banat*, *rum.* Banat, *mad.* Bánát či Bánság, *něm.* Banat, *slov.* Banát) je oblast v *jihovýchodní Evropě*, rozdělená na tři části: východní se nachází v Rumunsku (Timiș, Caraș-Severin a částečně Arad a Mehedinți), západní v Srbsku (srbský Banát ve Vojvodině) a menší severní část v Maďarsku (Csongrád). Je součástí Panonské roviny, na jihu je ohraničen Dunajem, řekou Tisou na západě, na severu řekou Mureș a na východě jižními Karpaty.

Ve starověku byl Banát obýván Dáky, kteří byli od roku 106 pod římskou nadvládou. V průběhu 6. století přišli do oblasti Slované, během **9. století** byl Banát připojen k Bulharské říši. V **11. století** se oblast dostala pod kontrolu Uherska.

V roce **1552** byl Banát dobyt [Osmanskou říší](#), která ho ovládala až do roku **1716**, kdy byli [Turci](#) poraženi **Evženem Savojským**. Během turecké nadvlády a v důsledku válek bylo území téměř vylištěno a bylo tvořeno pustými lesy a bažinami. **Požarevackým mírem (1718)** připadla země rakouskému soustátí. V roce **1720** byl guvernérem Banátu jmenován [Claudius Mercy \(1666–1734\)](#), který se zasloužil o částečné zregenerování oblasti, močály okolo [Dunaje](#) a [Tisy](#) byly vyčištěny, kanály a silnice za velkých nákladů obnoveny. Za vlády **Marie Terezie** začal být Banát dosídlován evropskými kolonisty. Jednalo se

především o [Němce](#) ze [Švábska](#), ale i z jiných částí [svaté říše římské](#), [Francouze](#) z [Lotrinska](#), [Slováky](#) atd. V té době bylo založeno mnoho vesnic a kromě zemědělství se začalo využívat i místního nerostného bohatství, protože příchozí obyvatelé byli nejen rolníci, ale i obchodníci a řemeslníci. Oblast byla pod vojenskou správou až do roku 1751, kdy Marie Terezie zavedla v Banátu správu civilní s výjimkou Banátské Krajiny na jihu, která zůstala součástí rakouské vojenské hranice až do jejího zrušení v r. 1871.

V roce 1779 byl Banát připojen k Uhersku. Po revoluci v roce 1848 se dostal pod přímou vládu [rakouské koruny](#) jako [Srbská Vojvodina a Temešský Banát](#) (něm. *Woiwodschaft Serbien und Tamisch Banat*), ale v roce 1860 byl znovu připojen k Uhersku a byl jeho součástí až do 31. října 1918, kdy zde vznikla krátkodobá [Banátská republika](#) (kterou uherská vláda uznala), jež však již 15. listopadu 1918 byla likvidována [srbskými](#) vojsky. Roku 1919 byl potom Banát rozdělen mezi [Rumunsko](#) (východní, větší část) a [Království Srbů, Chorvatů a Slovinců](#) (západní, menší část). Jen nepatrná část připadla [Maďarsku](#). Tomu odpovídá i současná podoba hranic.

Během druhé světové války se po porážce [Jugoslávie](#) stala její část Banátu předmětem sporů. O připojení této části Banátu usilovaly jak Rumunsko, tak Maďarsko. Na druhé straně zdejší [německé obyvatelstvo](#) usilovalo o zřízení německého státu v údolí Tisy a Dunaje, který by zahrnoval rovněž [Bačku](#) a [Srem](#). Obě snahy zůstaly bez úspěchu a zbytek jugoslávského Banátu (1941–1944) zůstal pod formální správou [Srbska](#). Během [bělehradské operace](#) byl Banát osvobozen a obnoven stav před válkou.